

ENNEAGRAM

40 FEITJES

VAN VIJF VERSIES

ENNEAGRAM

40 FEITJES

VAN VIJF VERSIES

Isabel Pathway

Schrijver: Dr. Isabel Pathway

Coverontwerp: Probook, Michelle van Deuveren

Uitgever: MyBestseller

ISBN 978 94 036 1566 0

NUR 801

© Isabel Pathway

Inhoud

Inleiding	8
ALGEMENE MISVERSTANDEN	10
1. Er bestaat alleen de enige echte Enneagrammodel	11
2. Het Enneagram is een allesomvattend model	16
3. Het Enneagrammodel is een heel oud model	20
4. Het spirituele model is belangrijker dan het psychologiemodel	27
5. Het model heeft geen wetenschappelijke status?	31
6. Het Enneagrammodel kent geen grondlegger?	35
7. Het Enneagram is toch een psychologisch model?	38
8. Typeren is, anderen zeggen wie ze zijn en wat ze moeten doen	41
9. Er is een beste methode om te typeren	47
10. Waarom leer je het model vooral schriftelijk?	51
11. Er bestaan in de VS nog geen vijftig wetenschappelijke studies naar het model	54
12. Het Enneagrammodel wordt in de VS door kleine organisaties ingezet	57
MISVERSTANDEN in de context van NEDERLAND	59
13. De introductie van het Enneagrammodel in Nederland was in 2012	60
14. Het Enneagrammodel is in Nederland nooit wetenschappelijk onderzocht	63
15. In Nederland is er maar één Enneagramschool	67
16. Nederlandse coaches vinden het een hokjesmodel	69
17. Nederlandse managers vinden het een bedrijfsfilosofie	74
18. Het procesmodel wordt ingezet bij vergaderingen	78
19. Het model kent geen randvoorwaarden	80
20. Het model is nooit erkend in Nederland	89
MISVERSTANDEN over HET SPIRITUELE MODEL	91
21. Het Enneagrammodel is een christelijke vinding	92
22. Het Enneagrammodel komt uit de Bijbel	96
23. Het Enneagramsymbool komt uit het Latijn	98

24. Waarom hoef je niets te doen voor het spirituele model?	102
25. Het spirituele model is toch precies het interreligieuze model?	104
26. Een spirituele ontwikkelingsweg is een eind in de rondte lopen	107
27. De eerste Enneagramschool had geen leerlingen	110
MISVERSTANDEN over het PSYCHOLOGIEMODEL	112
28. Het model van Gurdjieff is hetzelfde model als 't psychologiemodel	113
29. Het psychologiemodel is een appeltje-eitje	117
30. Het Enneagramtype is een rol op het toneel	122
31. Jezelf psychologisch ontwikkelen is eenvoudig	126
32. Is het goed als ik me beperk tot het psychologiemodel? (Met religie heb ik niets)	129
33. Dus de baas regelt het allemaal voor ons?	131
34. Waarom twijfel ik niet hoe goed het type klopt?	135
35. Kan het kwaad als je verkeerd getypeerd bent?	138
36. Waarom hebben mensen drie drijfveren?	142
37. Zelfreflectie is echt onnodig bij het typeren	145
38. Er is geen discussie in de Enneagramwereld	147
39. Manipuleren met het Enneagrammodel doe je zo (beter niet)	150
40. Wie bepaalt de variatie in het model?	153
GEEN MISVERSTANDEN	155
41. Een keuze maken voor een Enneagramboek	156
42. Meer jezelf met het Enneagrammodel	159
ENNEAPRAKTIJK	161
Enneapraktijk: Wat vraagt een baan van je type?	162
Enneapraktijk: Samenwerking gezocht	163
Enneapraktijk: De HR-functionaris in spagaat	164
Enneapraktijk: Selecteer jezelf (een keertje niet)	165
Enneapraktijk: Jezelf versterken, hoe doe je dat?	166
Enneapraktijk: Wil jij dat type helpen?	168
Enneapraktijk: Het lezen van een Enneagramboek	169
Bijlage	172

Voorwoord

Hoe komt het Enneagram in je leven? In mijn geval was het niet meer dan een greep - met goed geluk - uit een boekenkast. Pas later bleek wat een bijzonder en merkwaardig model het is! Bijzonder, omdat het een wetenschappelijk model is dat een uitleg heeft in zowel de psychologie als in de spiritualiteit. Deze interdisciplinaire vermenging is zeldzaam!

Door nieuwsgierigheid en passie gedreven mocht ik een vijf jaren durend promotieonderzoek voltooien. Bij het lezen van de literatuur wereldwijd merkte ik dat er nogal wat misverstanden over het model bestaan. Ik verzamelde de belangrijkste en verweefde het met de inzichten uit mijn promotieonderzoek. Dit resultaat mag ik u nu aanbieden waar ik trots op ben.

De inhoud is praktijkgericht, mede dankzij de interviews die ik met Nederlandse Enneagramschoolmasters, coaches en managers mocht houden, waarvoor veel dank. Ook zonder de bijzondere inzet van mijn promotiebegeleiders was dit boek nooit tot stand gekomen.

Al schrijvende merkte ik dat de invalshoek kenmerken in zich draagt van wetenschapsbeoefening, psychologie, spiritualiteit en ook zelfkennis en levensbeschouwing. Gelukkig past dit perfect in het kader 'Ken U zelve', een oude wijsheid dat nog steeds geldt en waaraan regelmatig gerefereerd wordt. Dat het boek je op dit pad behulpzaam mag zijn!

Inleiding

Dit boek is geschreven voor coaches, therapeuten, managers, bestuurders, wetenschappers, geestelijk verzorgers en andere geïnteresseerden die de wetenschappelijke kant van het Enneagrammodel willen leren kennen.

Het boek is een resumé van vijf jaren durend promotieonderzoek. In heldere en begrijpelijke taal reikt het inzichten aan die in het onderzoek vrij kwamen. Bewust is de schrijfstijl zakelijk en informatief gehouden.

In 2013 was het Enneagrammodel al vijftig keren onderwerp van wetenschappelijk dissertatieonderzoek in de VS. Tijdens mijn studie tot eind 2017 bleek dat deze inzichten nauwelijks verspreid zijn in Europa. Het is jammer als die inzichten niet tot de belangstellenden van vandaag de dag door dringen.

De belangrijkste reden voor dit boek is, dat er over het model misverstanden zijn ontstaan. Hiervoor is weinig aandacht, hoewel het Enneagrammodel een erkend coachingsmodel is. Eerst leek het om een paar misverstanden te gaan. Tijdens het onderzoek werden het er veertig, genoeg voor een boek.

Het mooie van misverstanden is, dat het een weg kan zijn om een concept zoals het Enneagrammodel uit te leggen. De wetenschap start de uitleg van een concept met een definitie. De kern wordt beschreven en ontdaan van alles wat de kristalheldere essentie tenietdoet.

Door misverstanden te bespreken, wordt duidelijk waar het model niet voor staat. Dit brengt de ware inhoud aan het licht. Op deze behulpzame en prettige manier komt de lezer tot een wel heel gedegen inzicht van het Enneagram.

De hoofdstukken bieden in overzichtelijke secties kennis aan waardoor de informatie gemakkelijk en aangenaam tot de lezer komt. Handig, want het Enneagram heeft zoveel aspecten, dat het niet ineens besproken kan worden.

Waardevol zijn ook de concrete ervaringen met het model volgens Enneagramschoolmasters, coaches en managers die beroepsmatig met het model werken. Zij zijn voor het onderzoek geïnterviewd.

Het boek is logisch van opbouw, met maar liefst vier categorieën aan misverstanden. Eerst komen algemene misverstanden aan bod, zoals over de geschiedenis van het model. Daarna volgt een bespreking van de Nederlandse ervaringen met het model.

De eigenaardigheden van het spirituele model zijn niet onbekend, maar zorgen steeds voor verwarring. Dit wordt daarom eerder besproken dan de misverstanden rond het psychologiemodel.

De hoofdstukken kunnen vrij van elkaar gelezen worden. Soms worden zaken dubbel gezegd, maar dit voorkomt dat er bij een bepaald thema iets niet gezegd wordt wat er wel had moeten staan.

Dit boek geeft u inzicht in waar het Enneagrammodel voor staat. Zo staat u sterk als u over het model communiceert. Het helpt u bij uw beroepspraktijk. Misverstanden uit de wereld helpen is leuk, verstandig en een kunst.

ALGEMENE MISVERSTANDEN

Misverstand...?

1. Er bestaat alleen de enige echte Enneagrammodel

Kan er een enige echte Enneagrammodel bestaan? Het klinkt waarschijnlijk en tegelijkertijd verduidelijkt het dat het misschien wel eens niet zo zou kunnen zijn. Hoeveel Enneagrammodellen bestaan er eigenlijk?

Je zou kunnen beweren dat er maar één Enneagrammodel bestaat. Ook al zijn er variaties, het gaat steeds om hetzelfde model. Steeds meer mensen zetten het model in. Het Enneagrammodel heeft een zekere status verworven. Bekend maakt nu eenmaal bemind.

De markt voor Enneagramboeken is hierdoor enorm gegroeid. Het voelt belangrijk om er kennis van te hebben. Of je nu in de VS, Europa, Azië, Afrika of Australië bent, Enneagramboeken lijken onderling weinig te verschillen. Op de cover prijkt standaard het Enneagramsymbool als blikvanger.

Inmiddels zijn er meer dan honderd Nederlandstalige titels vindbaar. Zichtbaar wordt dat het Enneagrammodel verschillende uitleggingen heeft. Titels lopen uiteen van ‘De psychologie van het Enneagram’, ‘Het Enneagram procesmodel’, ‘Enneagram en spiritualiteit’ tot ‘Het ware Enneagram’. De markt voor Enneagramboeken is breed en veelzijdig. Als lezer blijf je zitten met de vraag of al deze versies over hetzelfde gaan?

In 2017 zijn er in wetenschappelijk onderzoek vijf hoofdcategorieën onderscheiden en daarnaast een restcategorie. Meestal roept het verbazing op dat er zoveel

versies bestaan. Vijf modellen? Er bestaat toch maar één model? Er ontstaan vragen, zoals: welk model zet ik eigenlijk in, gaat het om kleine of grote verschillen en welk model heb ik eigenlijk nodig?

Er is geen reden tot paniek. Alle modellen dragen bij aan zelfkennis en zelfinzicht. Dit is de grote overeenkomst. Het model doet niet meer maar ook niet minder om behulpzaam te zijn op dit pad van kennis en inzicht. Het doel van het model is behulpzaam te zijn bij het ‘Ken u zelve’, een oude wijsheid dat nog steeds actueel is. Al de vijf modellen helpen hierbij. Wel heeft elk model een andere invalshoek.

Ter geruststelling, ‘foute’ modeluitleggingen vind je niet in dit boek. Er zijn geen wetenschappelijke studies naar gedaan, er is niet veel over bekend. Als dit een groot thema was, dan bestond daarover genoeg literatuur. De VS is kritisch genoeg om dit breed aan de orde te stellen als dit nodig is. En dan zouden we dat in West-Europa ook weten.

Dit boek gaat alleen over erkende versies, dit zijn er nu vijf. Zonder al te diep op de versies in te gaan volgt eerst een overzicht, de versies worden kort geïntroduceerd. Lezende het boek worden de diepere inhoud en werking inzichtelijk. De versies hebben zoveel aspecten, dit kan niet anders.

Het eerste en veruit meest bekende Enneagrammodel is het psychiëmodel. Dit model is bedacht in de VS in de jaren zestig van de vorige eeuw. Het legt de werking van de persoonlijkheid uit in negen typen. Ieder mens heeft een persoonlijkheid en daarom is inzicht in de werking ervan essentieel.

De persoonlijkheid is een vertrouwd concept in de psychologie. Het verklaart het gedrag van mensen. Volgens

het Enneagrammodel gaat het om negen patronen, veelal typen genoemd. Elk gedragspatroon is op karakteristieken beschreven. Al zijn er negen typen, er is maar een type dat de grootste herkenning oplevert. Dit is het dominante type.

Het achterhalen van het dominante type heet typeren. Het model geeft dan een ‘diagnose’ van de persoonlijkheid. Eenmaal getypeerd is de vervolgvraag hoe gedrag dat gebaseerd is op de persoonlijkheid, verbeterd kan worden?

Begrijpelijkerwijze wordt het model toegepast in die beroepen waarin kennis van de persoonlijkheid van belang is, zoals coach, manager en pedagoog. Inzicht krijgen in je eigen persoonlijkheid is daar elementaire kennis. Niet verwonderlijk dus dat ook psychologen, bestuurders, personeelfunctionarissen, docenten, pedagogen, psychiaters, managers, zakenlieden, beleidsmakers en wetenschappers dit model inzetten.

Het spirituele model vormt de tweede categorie. Dit model gaat ook over zelfkennis, maar de invalshoek is spiritualiteit, het is een spirituele scholingsweg. Geestelijk verzorgers, religiewetenschappers, dominees, gevorderde coaches en retraitebegeleiders zetten het model beroepsmatig in. Het bespreekt negen facetten die bij een pad van spirituele ontwikkeling tot de kern behoren. Wie de mens is in relatie tot een spirituele wereld vormt het hoofdthema.

Dit model is een geliefd hulpmiddel bij momenten van bezinning. Het wordt ingezet in kloosters, retraites en pastorale gesprekken. Het model werkt vooral met deugden. Dit model is nuttig voor wie verdieping zoekt op een spiritueel pad, zo je wilt, deugden wil betrekken bij het leven op de planeet Aarde.

De derde categorie Enneagrammodel betreft het model zoals het werd toegepast door George Gurdjieff (1866-1949), de man van wie bekend is dat hij het model naar West-Europa bracht. Gurdjieff formuleerde een kosmologische visie op het leven. Het Enneagrammodel zette hij educatief in om deze visie te verduidelijken. Het is een van zijn leermethoden, hij had er meer.

De inhoud van dit model vertoont weinig overeenkomst met dat van andere versies. Dit wordt zo vaak gedacht, dat het niet het vergelijken van appels met peren is, maar dakpannen met kookpannen. Het model is bedoeld voor geïnteresseerden in de leringen van Gurdjieff.

De vierde categorie Enneagrammodel betreft het model zoals het wordt ingezet in een spirituele stroming. Een spirituele stroming is bijvoorbeeld het christendom, het Jodendom, het soefisme, (psychologisch) boeddhisme en het hindoeïsme.

De spirituele stroming bestaat al, maar het Enneagramsymbool wordt daarin toegepast om bepaalde facetten van die stroming te verduidelijken. Hierdoor verwerf je kennis over en een beter inzicht op wat die stroming inhoudt.

Het model is dan een educatief hulpmiddel dat die stroming uitlegt. Het maakt verdiepende inzichten mogelijk. Dit model wordt ingezet door mensen die aan geloofsonderricht en levensbeschouwelijk onderwijs doen, zoals docenten levensbeschouwing, leraren catechese, theologen, priesters, dominees, imams, rabbijnen, boeddhistische leraren en hindoeïstische docenten.

De vijfde categorie is het procesmodel. Dan wordt het Enneagrammodel opgevat als negen fasen van een cyclus. Het

gaat om meer dan fasen, een logische ontwikkeling wordt geschetst dat het geheel op een hoger plan brengt. Dit model is vrij onbekend. Dit model wordt ingezet door mensen die gevorderde kennis van het model hebben en met deze uitleg willen werken.

Alle andere vormen van Enneagrammodellen zijn ondergebracht in een zesde categorie. Veelal gaat het om een ludieke toepassing. Deze versies ontbreekt het aan een grondige kennisbasis of een gedegen theorie.

Het Enneagrammodel is een overkoepelende term voor inmiddels zes categorieën aan modellen. De enige echte Enneagrammodel bestaat dus niet. De meeste Enneagramboeken beschrijven het psychologiemodel.

Oplossen misverstand

Er is variatie in de verschijningsvormen van Enneagrammodellen die wetenschappelijk gecategoriseerd zijn. Inmiddels zijn er zes versies ontstaan. De meest bekende en toegepaste versie is het psychologiemodel. In deze uitleg verklaart het Enneagrammodel de werking van de persoonlijkheid in negen typen. Het spirituele model, het model volgens Gurdjieff, het procesmodel, het interreligieuze model en een categorie overig zijn de andere versies.

2. Het Enneagram is een allesomvattend model

Is het Enneagrammodel zo pretentievool dat het alles kan verklaren? Het Enneagrammodel is geen orakel dat alles kan en weet. Het Enneagram is een model en een model is een hulpmiddel om de wereld waarin wij leven beter te begrijpen. Het geeft een vereenvoudigde voorstelling van de werkelijkheid weer omdat het anders veel te complex wordt voor mensen. Het Enneagrammodel is dus nooit de werkelijkheid, maar een simplificatie.

Het Enneagrammodel is de mens tot steun, veelal nuttig en niet meer dan dat. Omdat het een vereenvoudiging is, kan het dus niet alles verklaren. Er bestaan geen modellen die alles kunnen verklaren, dat is apenbroodkool.

Het Enneagrammodel is een uitleg bij een symbool. Verschillende mensen hebben het betekenis gegeven. Dit bevordert het ontstaan van versies. Inmiddels zijn het er vijf met een restcategorie.

Als een model vatbaar is voor velerlei uitleg, wordt het een open model genoemd. De inhoud kan vrij verder evolueren en niet worden afgebakend, in dit geval omdat de bron van herkomst raadselachtig is. Het Enneagramsymbool heeft geen historisch anker.

Verschillende wetenschappers hebben geprobeerd de geschiedenis van het model in kaart te brengen. Gezocht is er genoeg. Al is die ene ontstaansbron niet gevonden, wel kwam het inzicht dat het model met een veelheid aan spirituele stromingen geassocieerd wordt, zoals het

christendom, soefisme, Jodendom, hindoeïsme en het boeddhisme.

Wereldbeschouwingen en beschavingen hebben elkaar steeds beïnvloed. Het christendom kent hellenistische invloeden, het soefisme is een samenraapsel van vele stromingen, waaronder aspecten van de theosofie. Dat er dan geen duidelijke bron van herkomst is te vinden, wordt begrijpelijk.

Of een model open is of een vast omschreven inhoud heeft, zegt niets over de kwaliteit van het model. Beide vormen kunnen goed zijn. Het Enneagrammodel als open model betekent niet dat het model 'slecht' is of minder van kwaliteit.

Enneagramcoaches verschillen van mening hoe belangrijk het kennen van de exacte geschiedenis van het model is. Sommige coaches vinden het noodzakelijk om precies te weten op welke bron of bronnen het teruggaat. Van een model met een zo grote reputatie mag verwacht worden dat de mensen die ermee werken ook iets weten van de ontstaansgeschiedenis.

Anderen stellen de werking van het model voorop. Ze willen weten wat ze met het model kunnen doen, concreet in het hier en nu. Ze hechten geen waarde aan een reële ontstaansgeschiedenis en kijken naar de mogelijkheden in de toekomst.

Een open model heeft wetenschappelijk gezien een groot voordeel. Als het model in een nieuwe context wordt toegepast en er ontstaan nieuwe inzichten, dan kan die nieuwe inhoud meteen worden gecommuniceerd, zonder dat er iets aan de naam van het model verandert.

Dit kan niet als het model een vast omschreven inhoud heeft. Er wordt dan afgeweken van wat er oorspronkelijk is gezegd. Er treedt een breuk op met de oorspronkelijke auteur. De vraag ontstaat bij wie het auteursrecht ligt? En, heeft de nieuwe uitlegger wel voldoende autoriteit om zomaar te beweren dat het anders is?

Het psychologische Enneagrammodel is eerst alleen ingezet als coachingsmodel. Nu wordt het model ook toegepast door managers in bedrijven en door pedagogen in het onderwijs. Hierdoor ontstaan er nieuwe inzichten die meteen in een modeluitleg mogen worden meegenomen. Vandaar dat Enneagramboeken zo verschillend in titels kunnen zijn.

Aan een open model kleeft ook een bezwaar. Er kunnen te veel uitlegversies ontstaan. Het is dan niet meer duidelijk waarover je het hebt en dat belemmert de communicatie erover. Dit is nog niet het geval met het Enneagrammodel. Er bestaat wel enige variatie, maar niet op zodanige wijze dat het onduidelijk is.

Dat verschillende uitlegversies probleemloos naast elkaar kunnen bestaan, wordt duidelijk aan de hand van een standaardwerk als de Sofist van Plato. Inmiddels bestaan er verschillende versies, zoals meer en minder wetenschappelijk verantwoord. Ze kunnen naast elkaar bestaan. Toch worden ze allemaal de Sofist van Plato genoemd. Voor wie precies wil zijn, is het belangrijk om te weten waarin de variatie schuilt. Het gaat wel en niet over hetzelfde.

Het Enneagrammodel is dus geen allesomvattend model. Het is een open model en soms wordt er gezegd dat je er ‘open minded’ voor moet zijn. Open minded betekent een